

UDK: (047.3) 37.048:34:347.426.6: 347.72.01:368.025.88

Dr Ilija D. Smiljanić¹

PRIKAZ SAVETOVANJA

XIX MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP UDRUŽENJA ZA ODŠTETNO PRAVO

Tema: „Naknada štete i osiguranje – savremeni izazovi“

Udruženje za odštetno pravo, zajedno sa Institutom za uporedno pravo i Pravosudnom akademijom, uz podršku izdavačkog preduzeća „Intermex“ d. o. o, organizovalo je od 22. do 25. septembra 2016. godine, XIX međunarodni naučni tematski skup na Kopaoniku pod nazivom „Naknada štete i osiguranje – savremeni izazovi“. Dosadašnji skupovi uglavnom su bili posvećeni oblastima naknade štete i osiguranja. Ovog puta u tematskom zborniku sadržani su radovi kojima je zajedničko to da pokazuju na koji se način građansko odštetno pravo prilagođava savremenim izazovima i kako se takva pravna zaštita zamenjuje ili dopunjuje novim institutima, kako bi se obezbedila efikasnija zaštita prava ličnosti, prava industrijske svojine, popravile posledice kršenja ljudskih prava i slično. Naravno, u zborniku radova našle su svoje mesto i teme koje se odnose na delatnost osiguranja (u svetu i u Srbiji), koja se danas suočava s kompleksnim izazovima.

Radovi su podeljeni u tri tematske celine: Prouzrokovanje i naknada štete, Ostvarivanje prava na odštetu i druge aktuelnosti i Savremeni izazovi delatnosti osiguranja.

¹ I-mejl: ilijadsmiljanic@gmail.com
Rad je primljen: 8.11.2016.
Rad je prihvaćen: 20.12.2016.

I – Prouzrokovanje i naknada štete

1. Dr Zoran Ilkić iz Službe zastupanja DDOR „Novi Sad“, u radu pod naslovom „Uzročno-posledična veza u postupcima za naknadu štete“, analizira različita doktrinarna shvatanja o kauzalnoj vezi i predočava implikacije njihove primene na konkretnu situaciju u kojoj treba proceniti da li je i čijom štetnom radnjom prouzrokovana šteta. Posebna vrednost rada su delovi u kojima se objašnjava dokazivanje uzročne veze i navode praktični primeri iz sudske prakse koji ukazuju na to da je teško odrediti adekvatnost uzročne veze u sudskoj praksi, u situacijama istovremenog delovanja različitih uslova koji omogućavaju nastanak štete. Utoliko je značajnija uloga sudskih veštaka, koji svojom stručnošću olakšavaju sudu da pravilno utvrdi postojanje uzročno-posledične veze u postupcima za naknadu štete.

2. Dr Katarina Jovičić, naučni savetnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu, napisala je rad na temu „Posebni načini odmeravanja naknade štete u slučaju raskida ugovora o prodaji robe“. Radi se mogućnosti jednostavnijeg obeštećenja poverioca u slučaju raskida ugovora o prodaji robe kroz različite načine obračuna štete, što je za praksu veoma značajno. U radu se objašnjava odmeravanje tzv. apstraktne štete, i to putem analize pravila ZOO i odmeravanja naknade konkretne štete prema kupovini, odnosno prodaji radi pokrića (kada su predmet ugovora generično određene stvari). Šteta može biti obračunata na osnovu razlike između ugovorene i tekuće cene stvari na koju se odnosi ugovor, kao i na osnovu razlike između ugovorene cene i cene iz ugovora o kupovini odnosno prodaji radi pokrića koji je poverilac zaključio s trećim licem umesto ugovora koji je raskinut. U radu su ispitane različite konkretne sporne situacije što se javljaju u praktičnoj primeni ovih obračuna, dok se u zaključku ukazuje na njihove prednosti i nedostatke.

3. Istaknuti stručnjak za pravo medija, sudija Apelacionog suda u Beogradu dr Dragica Popesku u svom radu u kome se bavi zaštitom prava ličnosti i pravom na naknadu nematerijalne štete najpre objašnjava šta su prava ličnosti i kako se razlikuju od ljudskih prava i ličnih dobara, a zatim opisuje niz prava ličnosti, osim prava na privatnost, koja se mogu povrediti objavljivanjem informacije u medijima. Opisana su prava na ljudsko dostojanstvo, čast i ugled, na pietet, na identitet ili autentičnost. Potom je detaljno analizirano pitanje naknade nematerijalne štete prema Zakonu o javnom informisanju i medijima i Zakonu o obligacionim odnosima, uslovi za zasnivanje odgovornosti za štetu novinara, odgovornog (ili glavnog urednika) ili izdavača medija te postupak po tužbi radi naknade nematerijalne štete zbog povrede prava ličnosti u medijima. Naročito je važno objašnjenje različitih uslova za zasnivanje odgovornosti izdavača, glavnog i odgovornog urednika i ostalih novinara i modaliteta te odgovornosti. Popravljanje štete izazvane netačnom ili škodljivom informacijom

objavljenom u sredstvima javnog informisanja samo je jedan savremeni izazov na koji građansko pravo treba da odgovori.

4. Naknada štete zbog povrede tzv. komunitarnog žiga prema pravu EU i sudskoj praksi Evropskog suda pravde analizirala je u svom radu **doc. dr Jelena Čeranić**, viši naučni saradnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu. U prvom delu rada opisan je važeći pravni okvir za naknadu štete u slučaju povrede komunitarnog žiga EU koji obrazuju ne samo izvori žigovnog prava nego i prava intelektualne svojine uopšte, a kojima je, pored ostalog, regulisano pravo na naknadu štete zbog povrede tih prava. U drugom delu rada razmotren je najnoviji predmet iz prakse Evropskog suda pravde iniciran zahtevom o kome je trebalo da odluči estonski sud, koji je zatražio mišljenje Evropskog suda pravde u nizu prethodnih pitanja što nisu eksplicitno regulisana komunitarnim pravom. U radu je predstavljeno mišljenje opšteg pravozastupnika Evropskog suda pravde u vezi s određenim aspektima odgovornosti za štetu i tumačenjem standarda „razumne“ naknade za povredu prava na žig koji je prijavljen, a još nije registrovan.

5. Zanimljivo pitanje odgovornosti države za štetu nastalu radom uprave obrađuju u svom zajedničkom radu **prof. dr Vladimir Đurić**, naučni saradnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu, i **mr Siniša Aleksić** (Univerzitet „Apeiron“, Banjaluka). Odgovornost države za štetu ispituje se sa istorijsko-komparativnog i teorijskog stanovišta, pri čemu autori pokazuju kako je na ustanovljenje te odgovornosti uticao koncept suverenosti države koji nužno pretpostavlja imunitet države od odgovornosti za štetu zbog rada uprave. Na primerima iz prava Engleske, Francuske i Nemačke, kao i različitih teorijskih shvatanja, autori prikazuju na koji se način razvijao koncept odgovornosti države za rad uprave. Na osnovu izvršene analize, autori smatraju da bi odgovornost države za štetu trebalo prepustiti domenu javnog prava i jasno je razlikovati od sličnih institute privatnog prava.

6. Odgovornost za drugog, a konkretno za štetne postupke maloletnika i lica koja se zbog mentalnih poremećaja nalaze pod starateljstvom („društveno osetljiva lica“) tema je rada **prof. dr Ilije Zindovića**, sudije Apelacionog suda u Kragujevcu. Autor polazi od opštih teorijskih razmatranja o pravnom osnovu odgovornosti za drugog, vezujući taj osnov za činjenicu prouzrokovanja štete radnjom „društveno osetljivog lica“ za načelo pravičnosti i posebni odnos koji povezuje štetnika i odgovorno lice zaduženo da nad njim vrši nadzor. Izložena je istorijsko-pravna geneza instituta i izneto interesantno zapažanje da se odgovornost odgovornog lica, koja se zasniva na pretpostavljenoj krivici, faktički približava objektivnoj odgovornosti.

7. Jedno veoma interesantno pitanje koje takođe predstavlja savremeni izazov u odštetnom pravu tiče se odgovornosti za greške koje advokat učini pružajući stranci pravne usluge. Sudija Apelacionog suda u Beogradu u penziji **Borivoje Živković**, u svom radu u kome obrađuje tu temu, najpre podseća na

pravila o profesionalnoj odgovornosti za štetu, kojima se po ZOO i posebnim zakonima uvode pooštreni uslovi za procenu stručne greške kojom je uzrokovana šteta korisnicima odgovarajućih usluga. Ta pravila, uz pravila Zakona o advokaturi, merodavna su i pri proceni odgovornosti advokata za pruženu profesionalnu pravnu pomoć. U radu se raspravlja o nizu aktuelnih pitanja i navode primeri iz sudske prakse po kojima se procenjuje kada advokat postupa suprotno pravilima *lex artis* i advokatske etike, koji nameću obavezu savesnog i stručnog zastupanja klijenata i čuvanja profesionalne tajne, pa do toga kako se procenjuje težina takve greške, koje to posledice može da ima i kako se greške otklanjaju (uključujući tu i naknadu na osnovu osiguranja od odgovornosti).

8. Zajednički rad dr Dragana Obradovića i dr Magdalene Makiele odnosi se na deliktnu odgovornost upravljača puta. Autori opisuju zakonska rešenja Srbije i Poljske. U delu u kome se analizira srpsko pravo, konstatuje se da postoji nedostatak podzakonskih propisa, zbog čega učesnici u saobraćaju ne znaju kako da se vladaju. Istovremeno, u sudskoj praksi se vrlo retko pokreće pitanje (su)krivice upravljača puta za nastanak saobraćajne nezgode, iako bi to moralo biti zastupljeno s obzirom na stanje u kakvom su putevi. Svoju kritiku autori potkrepljuju primerima koji pokazuju kako oštećenja puteva ili nedostatak signalizacije na njima mogu uticati na nastanak saobraćajne nezgode.

9. Dr Miloš Vojinović, specijalista ortopedije i baromedicine, ukazuje u svom radu na neke probleme u veštačenju nematerijalne štete nakon povreda u saobraćaju iz aspekta ortopedije. On određuje tipične situacije saobraćajnog traumatizma u kojima se pozivaju ortopedi, kao sudski veštaci, da veštače nematerijalne štete (veštačenje intenziteta i trajanja fizičkog bola, stepena umanjenja životne aktivnosti i estetske naruženosti posle telesne povrede). U tom pogledu autor ukazuje na teškoće koje nastaju prilikom veštačenja objašnjava na koje je načine uočene teškoće moguće prevazići ili umanjiti. S iskustvom dugogodišnjeg sudskog veštaka dr Miloš Vojinović upozorava na okolnosti koje treba razjasniti prilikom veštačenja kako bi ono bilo objektivno i potpuno.

10. „Zastarjelost potraživanja naknade nematerijalne štete“ tema je rada **prof. dr Duška Medića**, sudije Ustavnog suda Republike Srpske. To pitanje, koje je razmatrano i na nekim ranijim savetovanjima Udruženja za odštetno pravo, i danas je aktuelno, pre svega zbog Odluke Ustavnog suda Srbije od 13. oktobra 2011. koja bi trebalo da znači okončanje neujednačene primene člana 377 Zakona o obligacionim odnosima u praksi sudova u Srbiji. Prof. Medić detaljno teorijski objašnjava institut zastarelosti, prikazuje njegov istorijski razvoj, a uz analizu važećeg prava predočava praksu sudova u Republici Srpskoj, Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj, međusobno ih poredeći i iznoseći svoja kritička zapažanja.

11. Pod zanimljivim naslovom „Šteta je ne baviti se štetom“ sudija Višeg suda u Beogradu **Vladimir Vrhovšek** sazeo je kratak vodič kroz zakonske

osnove za naknadu štete i najvažnije stavove sudske prakse u vezi s odgovornosti i naknadom štete. Praktično da nema pitanja koje nije pomenuto: od definicija šteta, njihovih vrsta, funkcije naknade, različitih načina popravljivanja štete, preko značajnih pitanja vezanih za odgovornost za štetu, kako po osnovu krivice tako i za štete od opasne stvari ili opasne delatnosti. Autor se nije ograničio samo na komentar odredaba Zakona o obligacionim odnosima, nego je naveo interesantne primere iz obrazloženja sudskih odluka u pogledu prava na naknadu štete zbog povrede prava na slobodu, za povredu prava ličnosti javnim objavljivanjem netačne informacije u medijima i u sklopu šire pravne zaštite uzbunjivača, odnosno zaštite od zlostavljanja na radu. Upravo rad kolege Vrhovšeka pokazuje kolika je korist kada se za naknadu štete zna i da je velika „šteta ne baviti se štetom“ – tom uvek aktuelnom, životnom temom s kojom je povezano gotovo 70 procenata sporova u sudskoj praksi.

II – Ostvarivanje prava na odštetu i druge aktuelnosti

1. Dr Vesna Ćorić, dr Ana Knežević Bojović, naučne saradnice Instituta za uporedno pravo u Beogradu, i **Slobodan Vukadinović**, asistent Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu, obradili su temu „Odštetni zahtevi pred nadnacionalnim sudovima“. Veoma je interesantan pristup izabranoj problematici jer se porede uslovi za podnošenje zahteva za obeštećenje i dosuđivanje tih zahteva u postupcima pred Evropskim sudom pravde i Evropskim sudom za ljudska prava. Na osnovu procesnih pravila i na primerima iz sudske prakse nadnacionalnih sudova, autori objašnjavaju kako se uvažavaju prava oštećenog i kako su uobličeni standardi „dovoljno ozbiljne povrede“, „neophodnosti“ dosude obeštećenja i „pravične naknade“. Autori konstatuju da se u praksi Evropskog suda za ljudska prava češće usvaja zahtev za odštetu (čak i kada podnosilac predstavke ne opredeli tačno visinu tog zahteva). Oni ukazuju i na nepovoljne posledice po pravnu sigurnost činjenice da nadnacionalni sudovi imaju velika diskreciona ovlašćenja u pogledu procene pretpostavki odgovornosti za štetu i uzročnosti. Iscrpno su objašnjene sličnosti i razlike između prakse Evropskog suda pravde i Evropskog suda za ljudska prava u pogledu uslova koji se traže za odgovornosti za štetu, procesnih pretpostavki za obeštećenje, prakse dosuđenja naknade i režima izvršenja.

2. Dr Jelena Vukadinović, istraživač saradnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu, istraživala je problem ostvarivanja prava na naknadu štete zbog povrede prava konkurencije pred nacionalnim sudovima i arbitražnim tribunalima iz aspekta kartelnog prava. Reč je o privatnopravnim posledicama kršenja konkurencije zaključivanjem restriktivnih sporazuma i zloupotrebom dominantnog položaja učesnika na tržištu. Autorka u radu ukazuje na potrebu da se u zemljama koje, poput

Srbije, pretenduju na punopravno članstvo u Evropskoj uniji, uspostave regulatorni mehanizmi kako bi se obezbedila sloboda tržišta. U radu su analizirani primeri iz uporednog prava, relevantni izvori iz prava Evropske unije i praksa Evropskog suda pravde u kojoj se priznaje pravo na naknadu štete zbog povrede pravila konkurencije.

3. Mr Vesna Bilbija napisala je rad pod naslovom „Pravično zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku“, u kome opisuje evoluciju zaštite prava na suđenje u razumnom roku u pravu Republike Srbije, postojeći normativni okvir, pravna sredstva koja stoje na raspolaganju imaocu prava da štiti to svoje pravo, uključujući tu i zahtev za pravičnim zadovoljenjem, kako bi se obeštetio zbog pretrpljene nematerijalne štete.

4. Prof. dr Slobodan Stanišić, advokat iz Banjaluke, napisao je rad na temu uračunavanja ispunjenja. To pitanje je naročito važno u parnicama radi naknade materijalne štete, pogotovu što dužnici, iako bi to hteli, danas često nisu u mogućnosti da u celosti ispune svoju obavezu. Zakonska pravila koja ustanovljavaju dva režima uračunavanja delimičnog ispunjenja značajna su za primenu pravila o zastarelosti (u slučaju konkurencije više samostalnih istorodnih obaveza), za utvrđivanje početka docnje dužnika (prilikom uračunavanja sporednih obaveza – kamata i troškova), kao i za određivanje redosleda uračunavanja glavnih i sporednih potraživanja. Na primerima iz uporednog prava i na osnovu odredaba Zakona o obligacionim odnosima detaljno je objašnjena primena pravila o redosledu uračunavanja delimičnog ispunjenja u obe situacije: kada postoji više samostalnih istorodnih obaveza i kada delimičnim plaćanjem dužnik zatvara samo deo, a ne celu obavezu, jer se uračunavanje odnosi na deo obaveze koji predstavljaju kamate i troškovi. Takođe, kritikuje se praksa sudova da nepotrebnim finansijskim veštačenjem utvrđuju visinu troškova i kamata, kao i neprihvatanje sudova da u fazi donošenja sudske odluke odlučuju o pravu poverioca da delimičnu uplatu dužnika prioritarno uračuna u podmirenje troškova, kamata i najzad glavnice, nego to prolongiraju za kasniji izvršni postupak. Autor smatra da to predstavlja pogrešnu primenu materijalnog prava te da vodi pravnoj nesigurnosti s nesagledivim posledicama.

5. U svom radu „Zatezna kamata na iznos dosuđenih troškova postupka“ Jelena Borovac, sudija Vrhovnog kasacionog suda, detaljno je analizirala dva veoma značajna pitanja u vezi sa zakonskom zateznom kamatom. Prvo je pitanje da li u okviru troškova postupka stranci pripada zakonska zatezna kamata, a drugo, od kada se ona dosuđuje. Odgovor na prvo pitanje zahtevao je analizu ranijeg stanja u sudskoj praksi i odredbe Zakona o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. godine, koji ne sadrži odredbu o pravu izvršnog poverioca na zakonsku zateznu kamatu od donošenja sudske odluke. Dijametralno suprotni stavovi privrednih i redovnih sudova u tom pogledu ujednačeni su stavom Vrhovnog kasacionog suda od 4. marta 2014. godine, kojim se izvršnom poveriocu priznaje pravo na zakonsku

kamatu na troškove postupka počev od dana donošenja sudske odluke do isplate. Ukazano je i na različit stav Ustavnog suda u pogledu toga od kada teče obaveza na plaćanje zakonske zatezne kamate na iznos parničnih troškova dosuđen odlukom suda. U prilog stavu da obaveza na plaćanje zakonske zatezne kamate treba da teče od dana donošenja sudske odluke, a ne od izvršnosti, autorka se poziva na činjenicu da parnični postupak dugo traje i da izaziva znatne troškove. Nije pravično, smatra ona, da stranka koja je godinama ulagala novac tokom parnice i uspela s tužbenim zahtevom na kraju od suprotne strane naplati obezvređenu novčanu sumu, koja nije ekvivalent čak ni one sume što joj je dosuđena pravosnažnom sudskom odlukom. I to je osnovni razlog iz kojeg se mora podržati stav Vrhovnog kasacionog suda.

6. Doc. dr Vanda Božić (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu) i **prof. dr Vladimir Kozar** (Pravni fakultet Univerziteta Privredna akademija u Beogradu) napisali su zajednički rad pod nazivom „Kaznenopravna i građanskopravna odgovornost za stečaj i štetu u vezi s raspolaganjem imovinom“. Rad se odnosi na zanimljiva pitanja odgovornosti za štetu stečajnog upravnika u vezi s raspolaganjem imovinom pravnog lica u stečaju. U prvom delu rada, doc. dr Vanda Božić analizira krivična dela protiv privrede u krivičnom zakonodavstvu Hrvatske i Srbije, pri čemu se naročito poredbe bića onih krivičnih dela što se odnose na izazivanje stečaja i slične protivpravne radnje. U drugom delu rada, čiji je autor prof. Kozar, razmotrena su pitanja odgovornosti stečajnog upravnika za raspolaganje imovinom pravnog lica u stečaju i druge pojedinosti u vezi s tim. Objašnjeno je kako se u slučaju neovlašćenog otuđenja stvari koja je predmet izlučnog prava, izlučno pravo transformiše u obligaciono pravo na naknadu štete. Ako je stvar otuđena posle otvaranja stečajnog postupka ili tokom prethodnog stečajnog postupka nakon stupanja na dužnost privremenog stečajnog upravnika, naknada štete predstavlja obavezu stečajne mase. U tom slučaju izlučni poverilac ima pravo da traži namirenje iznosa koji odgovara tržišnoj vrednosti stvari što se izmiruje kao obaveza stečajne mase, a to znači prioritarno, pre isplate potraživanja ostalih stečajnih poverilaca. U drugoj situaciji, ako je stvar na kojoj postoji izlučno pravo stečajni dužnik neovlašćeno otuđio pre otvaranja stečajnog postupka, ili tokom prethodnog stečajnog postupka pre stupanja na dužnost privremenog stečajnog upravnika, izlučni poverilac može zahtevati da se na njega prenese pravo na protivčinidbu ako ona još nije izvršena, a ako je protivčinidba izvršena, ima pravo na naknadu štete kao običan stečajni poverilac iz trećeg isplatnog reda na čije se potraživanje primenjuje princip srazmernog namirenja. U radu je takođe ispitana razlika između novela iz 2014. i osnovnog zakonskog teksta. Konstatovano je da postoji povoljniji tretman izlučnih poverilaca od samog početka stečajnog postupka, pošto se pravo na naknadu štete ostvaruje kao obaveza stečajne mase, što znači prioritarno u odnosu na obične stečajne poverioce.

7. Ljubomir Pljakić, dugogodišnji sudija Vrhovnog suda Srbije i stručnjak iz oblasti upravnog prava analizira karakteristike Zakona o kojim se po prvi put, u skladu sa službeničkim sistemom državnih organa, reguliše radnopравни status službenika i funkcionera u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave. On ispituje pravnu prirodu rešenja o pravima i obavezama službenika i ističe da su to upravni akti sa sudskom zaštitom u upravnom sporu, a istu tu prirodu treba da imaju i rešenja o izboru i razrešenju funkcionera, uz nadležnost Upravnog suda. Zasnivanje radnog odnosa nameštenika vrši se preko ugovora o radu, a za eventualne radne sporove nadležni su redovni sudovi.

III – Savremeni izazovi delatnosti osiguranja

1. Austrijski stručnjaci iz oblasti osiguranja prof. dr Wolfgang Rorbah i prof. dr Luis Norman Audenhofe dali su u svom zajedničkom radu pregled najvažnijih faktora koji u savremenim uslovima utiču na rad i razvoj osiguranja. Istaknuta su četiri takva faktora: demografske tendencije u svetu, ekonomska kretanja, tehnološki razvoj i ugrožavanje životne sredine. Razvoj osiguranja mora biti usklađen s demografskim promenama: u bliskom periodu do 2050. očekuje se ogromno uvećanje svetske populacije, uz produbljavanje razlika između siromašnih i razvijenih zemalja, smanjenje životnog prostora, raspoloživih kvalitetnih prirodnih resursa i potrebe za ljudskom radnom snagom. Posebno se analizira fenomen starenja stanovništva u Evropi i problemi izazvani prilivom migranata sa Balkana, iz Sirije i drugih zemalja Azije, kao i Afrike. Konstatuje se da krizne situacije, a naročito ekonomska kriza koja od 2008. u povremenim navratima utiče na finansijska tržišta širom sveta, ne treba da budu uzrok straha za osiguravače, nego ih treba shvatiti kao podstrek za razvoj osiguranja, koje treba da bude prilagođeno novim potrebama osiguranika. Jer upravo strah od neizvesne budućnosti i potreba prevencije štete jeste ono što korisnike motiviše da koriste usluge osiguranja.

2. Prof. dr Wolfgang Rorbah u drugom svom radu piše o uticajima digitalizacije i različitih tehnoloških inovacija na osiguranje. Veliki tehnološki napredak utiče i na oblast osiguranja, omogućujući brzu obradu šteta, efikasnije upravljanje i nove usluge (naročito u oblasti pružanja medicinske nege). Era digitalizacije izaziva promene na ukupnom ekonomskom planu, ali radi dugoročnih pozitivnih efekata, potrebno je postići socioekonomsku stabilnost u Evropi (pre svega u Evropskoj uniji) te jačati bezbednost građana. Navodeći primere kako je osiguranje u 19. veku podsticalo ekonomski razvoj tadašnjeg građanskog društva u Evropi, prof. Rorbah ističe kako ta ista, socioekonomska uloga osiguranja treba da bude ponovo revitalizovana i proširena. Tek na toj osnovi bilo bi moguće razvijati osiguranje, i to tako da se ostvari višestruka privredna i društvena korist za sve, a ne samo za bogate pojedince.

3. Prof. dr Marijan Ćurković u svom radu analizira Direktivu Evropske unije o distribuciji osiguranja. Reč je o najnovijoj direktivi br. 97/2016. od 20. januara 2016. godine. To je treća u nizu donetih direktiva koje se odnose na posredovanje u osiguranju. Razlozi donošenja najnovije direktive povezani su s promenama na tržištu osiguranja u EU, uslovljenih velikom finansijskom krizom, pojavom novih usluga (re)osiguranja, novih kanala distribucije tih usluga, brisanjem jasnih granica između bankarske delatnosti i delatnosti osiguranja kod osiguravajućih usluga sa obeležjima investicija, potrebom jače zaštite potrošača, mogućnostima vansudskog rešavanja sporova i sličnim razlozima. Posebno je značajno što se u radu objašnjava postupak donošenja direktiva i razlozi usvajanja direktiva EU što se odnose na posredovanje u osiguranju i distribuciju usluga osiguranja. Naravno, najveća pažnja je usmerena na najnoviju direktivu koja se odnosi na sve subjekte koji učestvuju u postupku posredovanja, odnosno direktne prodaje u osiguranju, a čije se odredbe moraju uneti u nacionalna zakonodavstva država članica EU do 23. februara 2018. godine.

4. Na sličnu temu, ali iz nešto drugačijeg aspekta odnosi se rad magistra prava iz Beča, **Katice Tomić**. Ona je u svom radu izložila rezultate uporedne analize pravnog položaja i naknada posrednika u osiguranju. Istraživanjem su obuhvaćeni propisi iz prava Evropske unije, Nemačke, Austrije i Srbije. Autorka objašnjava promene u propisima Evropske unije koji se odnose na distribuciju osiguranja i najnovija rešenja u pogledu naknada za posrednike u osiguranju, kojima se nastoje ujednačiti uslovi za delovanje posrednika i sprečiti sukob interesa. Potom su detaljno objašnjeni pravni status i uslovi za obavljanje delatnosti posrednika u osiguranju u Nemačkoj, Austriji i Srbiji. Dobra uporedna analiza pruža čitaocima retku priliku da saznaju ne samo kako je posredovanje u osiguranju regulisano u izabranim stranim pravnim sistemima nego i zašto je takva regulativa doneta, kako se menjala, kako se primenjuje u praksi i u čemu se međusobno razlikuju zakonodavstvo i praksa u Nemačkoj i Austriji.

5. Slovenačka iskustva sa uvođenjem AO plus dodatnog ugovornog osiguranja od odgovornosti u saobraćaju objašnjava u svom radu **prof. dr emeritus Šime Ivanjko** iz Maribora. Funkcija tog dodatnog ugovornog osiguranja jeste da pruži osiguravajuću zaštitu oštećenim srodnicima vozača – štetnika koji su po osnovu tzv. srodničke klauzule isključeni iz te zaštite po osnovu obaveznog osiguranja od auto-odgovornosti. U savremeno doba postoje važnije naknaditi štetu oštećenima, dok se pitanje odgovornosti za štete potiskuje u drugi plan. Stoga AO plus dodatno ugovorno osiguranje rešava važan problem kako u sistemu obaveznog osiguranja zadržati srodničku klauzulu, a istovremeno omogućiti zaštitu samom vozaču – štetniku i osobama koje su oštećene u saobraćajnoj nezgodi, ali su, kao srodnici štetnika isključene iz kruga trećih lica što imaju pravo da traže naknadu za slučaj smrti ili pretrpljene telesne povrede.

6. Sasvim u skladu s temom ovogodišnjeg naučnog skupa bila je tema kojom se u svom radu bavi **dr Nikola Dožić**, asistent Pravnog fakulteta u Podgorici. Tema se odnosi na najčešće vidove prevara na razvijenim tržištima osiguranja imovine. Autor najpre navodi kriminološke karakteristike prevara i razloge za tolerantan odnos građana širom sveta prema prevarama u osiguranju, koje se po pravilu doživljavaju kao bagatelne i kao kriminalitet bez žrtava (*victimless crime*). Zatim se detaljno, uz najnovije primere iz prakse (većinom inostrane), objašnjavaju vidovi prevara u oblastima imovinskog (osiguranja od auto-odgovornosti i različiti prevarni postupci zbog kojih osiguranici ili ugovarači osiguranja trpe štetu), kasko osiguranja (naročito krađe i namernog uništenja vozila), kao i kod drugih vidova osiguranja imovine, na primer od požarnog rizika, udara groma, oluje, grada, pada letelice, manifestacija i demonstracija itd. a i dodatnih rizika (od poplava, klizanja tla, izlivanja voda itd.). Zanimljivi primeri navedeni u radu pokazuju prilagođavanje *modusa operandi* specifičnostima konkretnog vida osiguranja i promenama na osiguravajućem tržištu. Prevare u osiguranju uglavnom se vezuju za postupke ugovarača osiguranja ili osiguranika prema osiguravajućim društvima.

7. Iz drugog aspekta, iz ugla korisnika osiguranja, razmatra se na koji način osiguravajuća društva treba da pružaju svoje usluge, o čemu u svom radu govori **Berislav Matijević** iz Društva za civilnopravne znanosti u Zagrebu. Rad nosi naslov „Obrada šteta iz osiguranja motornih vozila – između kvalitetne usluge i *mala gestio* osiguratelja“. U njemu su objašnjene osnovne karakteristike osiguranja kao uslužne delatnosti i uslovi na osnovu kojih se procenjuje kvalitet takve pružene usluge. Upozorava se da se kvalitet procenjuje isključivo prema mišljenju korisnika, a ne onoga ko pruža uslugu i to totalno, tako da obuhvati čitav sastav pružanja osiguravajuće usluge. U drugom delu rada analizira se *mala gestio* ponašanje osiguravača, kao uvek skrivljeno neizvršavanje obaveze. U nastavku je opisano kako kvalitet obrade šteta utiče na procenu kompetentnosti osiguravača i podstiče spremnost zadovoljnih korisnika da drugima „propagiraju“ usluge tog osiguravača i „trenutke istine“ kada korisnik usluge u interakciji sa osiguravačem procenjuje kvalitet pružene usluge i kvalitet samog „brenda“. U tom smislu daju se korisna uputstva za unapređenje prakse osiguranja.

8. U svom radu pod naslovom „Obeležja i izgledi razvoja osiguranja života u Srbiji“ autori koji su stručnjaci u oblasti osiguranja **prof. dr Nebojša Žarković** (Univerzitet „Džon Nezbit“ u Beogradu) i **prof. dr Dragan Mrkšić** (Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu) analiziraju karakteristike tog osiguranja u Srbiji, koje se još uvek može smatrati nerazvijenim. U radu su analizirani pokazatelji koji se odnose na poslednjih pet godina. Konstatuje se ukрупnjavanje tržišta, na kome dominira mešovito osiguranje za slučaj smrti i doživljenja. Primat u osiguranju života imaju društva u stranoj svojini. Glavna teškoća za osiguravače jeste nedostatak mogućnosti za ulaganje. Stanje u Srbiji autori su uporedili sa

iskustvima iz drugih zemalja, da bi na toj osnovi opredelili razvojne izgleda. Oni preporučuju kratkoročne i dugoročne mere koje se, po prirodi stvari, moraju odnositi ne samo na delatnost osiguranja nego i na ukupno privredno okruženje. Žarković i Mrkšić predlažu različite mere, od reklamiranja usluga i uticaja na širenje kulture osiguranja, preko proširenja ponude osiguranja i promene načina njegove prodaje, do oslobađanja poslodavaca od poreza i doprinosa na plaćanje premije osiguranja života za zaposlene, te naposljetku, promene zakonskog okvira i prakse Narodne banke Srbije.

9. Dr Ilija Smiljanić, direktor Društva za posredovanje u osiguranju „Nordal Div“, analizira upravljanje rizikom troškova sprovođenja osiguranja u delatnosti osiguranja u Srbiji i zemljama regiona. On se bavi veoma značajnim problemom visokih troškova sprovođenja osiguranja. U tom cilju analizirani su struktura troškova poslovanja i izvori za pokriće troškova sprovođenja osiguranja, i upoređeni podaci za tržište osiguranja u Srbiji i zemljama regiona u 2014. u odnosu na SFRJ i 1981. godinu, budući da pokazatelji za 2014. za sve države iz sastava bivše SFRJ, osim Slovenije, pokazuju veliki pad učešća premije osiguranja u bruto društvenom proizvodu u poređenju sa situacijom u SFRJ 1981. godine. Pored toga, analizirani su faktori i uzroci visokih troškova poslovanja i uticaj rizika troškova sprovođenja osiguranja na uspešnost poslovanja društava u Srbiji. Na osnovu te analize, preporučene su mere za prevazilaženje negativnih efekata rizika troškova sprovođenja osiguranja i izveden je odgovarajući zaključak.

10. Dvoje mladih pravnika iz Novog Sada, **Zorica i Vladimir Šipovac**, u svom radu obrađuju temu osiguranja old tajmera. U njemu daju pregled definicija old tajmera, analiziraju nedostatke postojeće zakonske definicije i predlažu način na koji bi se ona mogla upotpuniti. Na osnovu kritičke analize pravnih propisa, sugeriše se, u skladu s predlozima koje je već učinila organizacija Srpski savez za istorijska vozila, promena pravila o obaveznoj registraciji, osiguranju i kasko osiguranju motornih vozila kako bi se old tajmeri izuzeli u posebnu, privilegovanu grupu, budući da nisu namenjeni svakodnevnoj upotrebi u saobraćaju na putevima i da predstavljaju posebnu vrednost, iz istorijskog i kulturnog aspekta.

11. Prof. dr Vladimir Čolović, naučni savetnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu, u svom radu ispituje uticaj pokretanja stečajnog i likvidacionog postupka na status ugovora o osiguranju. Autor u radu argumentovano kritikuje Zakon o obligacionim odnosima i Nacrt građanskog zakonika jer se u njima ne pravi razlika između stečaja i likvidacije u pogledu dejstva na status ugovora o osiguranju, a takođe se bliže ne određuje status ugovora o osiguranju u slučaju stečaja osiguravača, koji mora biti drugačije regulisan nego što je to učinjeno kod stečaja osiguranika (ili ugovarača osiguranja). Takođe, ni u jednom od dva pravna akta ne pravi se razlika između životnih i neživotnih osiguranja, a čak bi imalo smisla praviti razliku i između pojedinih vrsta neživotnih osiguranja. Analizirane

su i odredbe stečajnog postupka koji ostavlja posledice na sudbinu zaključenog ugovora o osiguranju, kao i na prenos portfelja osiguranja. Pored toga, ispituje se status ugovora o osiguranju od auto-odgovornosti u pogledu važenja u odnosu na treća lica, u situaciji kada je protiv osiguravača pokrenut stečajni postupak. Reč je o veoma aktuelnim pitanjima sa stanovišta obaveza osiguravača i potrebe zaštite interesa oštećenih. Autor s pravom konstatuje da nedorečenost analiziranih pravnih akata izaziva određene nedoumice i otvara prostor različitom tumačenju, što je razlog da se u ovom radu temeljno razmotre postojeća zakonska rešenja i preporuče unapređenja *de lege ferenda*.

12. Za stručnjake iz oblasti osiguranja naročito će biti zanimljiv rad pod naslovom „Funkcija interne revizije i usklađenost poslovanja u društvima za osiguranje / reosiguranje“ kolegistica **dr Jelene Šuput**, naučnog saradnika Instituta za uporedno pravo, i **Vesne Janjić**, supervizora u Sektoru za pravnu usklađenost i kontrolu primene regulatornih zahteva Kompanije „Dunav osiguranje“. One su u svom radu objasnile značaj funkcija praćenja usklađenosti poslovanja i interne revizije za poslovanje osiguravajućih društava, poredeći aktuelne propise Evropske unije u toj oblasti i nacionalnu regulativu. Kritička analiza odredaba Zakona o osiguranju i odgovarajućeg podzakonskog akta rezultira preporukom izmena nacionalnog zakonodavstva, kako bi se ono još bolje uskladilo s propisima Evropske unije (naročito s Direktivom solventnost II). Pre svega, preporučuje se dosledno uvođenje modela „tri linije odbrane“ (interna kontrola, upravljanje rizikom, interna revizija). To zahteva da funkcija usklađenosti poslovanja bude prepoznata kao samostalna, što sada nije.

Ovaj naučni skup svojim zanimljivim temama pred čitaocima otvara niz novih pitanja i podseća na večnu aktuelnost nekih drugih (poput zastarelosti, odmeravanja naknade nematerijalne štete i sličnih). Raznovrsnost tema i novi pristup ranije obrađivanim predmetima čine da se zaista moramo složiti sa opaskom kolege **Vrhovšeka** da je „prava šteta ne baviti se štetom“, što sadržina ovog zbornika ubedljivo pokazuje.